

הקוד האתי של לשכת הספנות הישראלית

האתיקה ומהות הקוד האתי

אתיקה, כפי שהיא מוגדרת במילון העברי של אברהם אבן שושן, היא: "מוסר, תורת המידות, התורה המתארת את הטוב שיבחר האדם ואת הרע שעליו להתרחק ממנו. אתיקה מקצועית היא התנהגות לפי כללי המקצוע".

האתיקה, כתורת מידות, עוסקת בעקרונות לשיפוט התנהגותם של בני אדם, בדרך ובאופן שבהם הם חיים את חייהם. האתיקה מתמקדת בהבחנה בין טוב לרע, בין צדק לחוסר צדק, בין אמת לבין שקר, בין הגינות להעדרה, בין אחריות לחוסר אחריות. האתיקה משמשת מצפן לבחינת עקרונות, עמדות ערכיות ואמונות. על-פיה נבחן אופן מימושם של ערכים אלה הלכה למעשה.

ההכרה כי **העקרונות האתיים** הם מאבני היסוד של המקצוע, מחייבת אותנו להתוות כללי התנהגות ראויים, לכוון ולגבש דפוסי פעולה רצויים על בסיס האתיקה המקצועית.

אתיקה מקצועית היא תפיסה כוללת של מהות העיסוק והמקצוע. מעצם היותנו אנשים הפועלים במסגרת מדינה דמוקרטית, פעילותנו כפופה לעקרונות דמוקרטיה (שהם, במהותם, עקרונות מוסריים) ומונחית על-ידם. בשנים האחרונות גברה המודעות ועמה ההכרה בחשיבות האתיקה ובמרכזיותה בליבת העסקים של כל ארגון.

בניסיון להשיב על השאלה "**קוד אתי מהו**?" מצטט אריה רשף, ראש צוות פיתוח הקוד האתי בעמותה הישראלית לניהול, פיתוח וחקר משאבי אנוש, את דבריו של הפרופסור אסא כשר, ראש הקתדרה לאתיקה מקצועית ולפילוסופיה של הפרקטיקה ע"ש לאורה שוורץ-קיפ באוניברסיטת תל-אביב. אסא כשר שימש, בין השאר, כיו"ר "הוועדה לניסוח כללי התנהגות (אתיקה) של חיילי צה"ל".

" עפ"י פרופסור כשר, מעבר מתפקוד ללא קוד אתי לתפקוד בעזרת קוד אתי מצביע על עליית מדרגה בסולם העיסוק באתיקה המקצועית. לדעתו של כשר, כשהקהילה המקצועית מגבשת לעצמה תפיסה מלאה ומדויקת בדבר האידיאל המעשי של התנהגות במסגרת המקצוע, מעלה אותו על הכתב בדמותו של קוד אתי, מאמצת אותו כקוד מחייב באופן אתי ונוקטת צעדים להטמעתו, היא מעלה את עצמה במעלותיו של סולם העיסוק שלה עצמה".

הקוד האתי הוא אמנה. הוא **תעודת הזהות** הערכית והנורמטיבית שקהילה ארגונית או מקצועית מקבלת על עצמה במטרה לשדרג ולשפר את רמתה האתית מתוך הבנת הקשר וההשפעה בין התנהגות אתית נאותה ובין הישגים כלכליים רצויים. הקוד הוא **מסמך עקרונות** הקובע ומגדיר מסגרת וכללים להתנהלות עסקית נאותה, רצויה וראויה, על בסיס **ערכי הליבה** של הארגון.

הקוד האתי, כמכלול שלם ואחיד של נורמות התנהגות מוגדרות, מוצהרות וברורות, אמור להוות שלד, שעליו העמותה שלנו קורמת עור וגידים של החלטות מקצועיות המחייבות את כלל חבריה. ביטוי ערכי הליבה של הקוד האתי ושיקופם בהחלטות המקצועיות שמתקבלות על-ידי חברי העמותה, יגביר ויעצים את הסיכוי לקיום הלימה בין מטרותיה המוצהרות של הלשכה ובין האינטרסים של חבריה.

הקוד האתי מסייע להיווצרותם של דפוסי עבודה ראויים ונאותים ולטיפוחם לאור העקרונות המונחים בבסיסו ועל-פי רוחם. הפנמתו של הקוד בקרב חברי הארגון והטמעתו והשתרשותו באופן פעולתם של חבריו, עשויות לחזק את מחויבותם של החברים ליושר, לצדק, להגינות, לניקיון כפיים ולשקיפות. חיזוק ערכים אלה עשוי להפחית את מספר הגילויים והתופעות הבלתי-ראויות משום בחינה שהיא ולצמצם את היקפם מתוך שאיפה מוצהרת וברורה לבטלם כליל.

הקוד האתי אמור לשמש כלי להוקעתן ולביעורן של תופעות בלתי מקובלות, שליליות, נפסדות ופסולות מעיקרן, אשר מחייבות עקירתן משורשן ואשר בהעדר קוד אתי - אשר החריגה ממנו מגדירה את המעשה כמחייב ענישה - דרכי הטיפול בהן הן, בעיקרן ובמהותן, דרכים משפטיות.

הקוד האתי, כתמצית המידות והאופן הראויים להתנהגות אנושית בכלל ולהתנהלות עסקית בפרט, אינו אמור להיות מסמך נבדל כשלעצמו אלא מצפן ערכי-מוסרי המשולב באופן אורגני באסטרטגיה העסקית הכללית של העמותה.

כממלאי תפקיד, כל אחד מאתנו אמור לגלות יושרה (integrity). יושרו של אדם מחייב אותו להפנים ולבטא בהתנהגותו הן את היושר הבסיסי שלו כאדם והן כמייצגו של הארגון שבו הוא עובד.

קיומם של חברי גוף עסקי את הכללים הברורים והמחייבים של האתיקה העסקית, כפי שהם מנוסחים בקוד האתי שלו, אשר הנהלתו מוסמכת לחייב את חבריו לנהוג על-פיהם – וממילא לנקוט צעדי ענישה כלפי המפרים אותם – עשוי, כשהוא נעשה באופן ראוי, לתרום, להועיל ולגרום תוצאות עסקיות טובות יותר מאשר שהוא נתון לפיקוח ולמרותם ההדוקים של החוק.

הקוד האתי אינו מהווה חלופה לחוק אבל הוא אמור לסייע לצמצום משמעותי של מקרים, אשר ההיזקקות לו היא בלתי נמנעת ומחויבת המציאות. בעוד החוק קובע רף – האתיקה קובעת סף. הסף שמציבה האתיקה מבטא את שאיפת חברי הארגון להתנהג על פי המידות והערכים האנושיים הנבחנים על פיו. מערכת אתית אינה מענישה אלא מתקנת. בעוד חוק מגדיר וקובע מה מותר ומה אסור, **האתיקה** מגדירה וקובעת מה ראוי ומה בלתי ראוי. ההבחנה בין מערכת אתית לבין מערכת המשפטית נעשית על-פי בחינת השוני במטרותיהן: המערכת המשפטית מענישה על הפרת חוק. המערכת האתית מסייעת לשמירתו על-ידי תיקון המידות.

הקוד האתי אינו מתמקד, לפיכך, בתחום השחור, המובהק, של הפרת החוק, אלא בתחום הדמדומים האפור, שבו יש מקום וטעם לתיקון מידות ולשכלולן על-ידי הצבת רף מוסרי: קיימות תופעות שהחוק, אמנם, מתיר אותן און, למצער, אינו מעניש בגינן אבל הן נוגדות את **כללי האתיקה**. ניסוח **כללים אתיים** נועד להבהיר ולהלבין את התחום האפור.

יישום הקוד והטמעתו בין חברי לשכת הספנות הישראלית

הקוד האתי הוא יסוד ראשוני חשוב ליצירתה ולטיפוחה של סביבת עבודה נקייה משיקולים זרים ועיצובם וגיבושם של דפוסי עבודה מקובלים ומוסכמים על בסיס ערכי הקוד. התנהגות ערכית, מוסרית ומצפונית, והתנהלות עסקית הוגנת, שקופה ועניינית, של החברים, כמשתמע במובהק מסעיפי הקוד האתי, מרחו ומשראתו, הם **תנאי הכרחי** לתפקוד תקין וראוי של **הלשכה** ולהצלחתם העסקית של כלל החברים בה.

הנחת העבודה הבסיסית המונחת ביסוד גיבוש הקוד, יישומו והטמעתו, היא, כי יש בו כדי לתרום לעידוד השמירה על החוק בפעילותם העסקית של חברי הלשכה. בקבלתה ובאימוצה של **לשכת הספנות הישראלית** את מהותו ועיקריו של הקוד האתי, כפי שהוא מנוסח במסמך זה, היא מכוננת את התנהלותם העסקית של כלל חבריה, ממלאי התפקידים בה ומטעמה, במסגרת חוקית ידועה ומוסדרת, על בסיס **ערכי הליבה** שלה.

יישומו, הלכה למעשה, של **הקוד האתי** בכלל ושל כל אחד מסעיפיו בפרט והטמעתו בדרכי עבודתה של **לשכת הספנות הישראלית**, אמורים לסייע לחבריה לשמור על התנהלות עסקית חוקית ועל התנהגות אישית הגונה ומוסרית. היצמדות לסעיפי הקוד ומימושם בשגרת העבודה עשויים למנוע מעשים בלתי חוקיים בעליל.

לקוד אתי זה יש ערך מוסף (הנעדר מלשון החוק היבשה) בכך שהוא מגדיר וקובע גבול ברור בין "עשה" לבין "אל תעשה" ללא מוראו של החוק, על ענישתו המחמירה של המפרים אותו, מזה אך תוך הבחנה והבהרה ברורות בין מה שמותר ורצוי שיעשה במסגרתו לבין מה שייחשב לבלתי נאות, בלתי תקין ובלתי מקובל, גם כאשר אין בו היבט פלילי מובהק.

הצהרת מחויבות אישית לקוד האתי

קוד אתי זה מהווה נספח לתקנון הלשכה, אשר הנוסח הסופי והמחייב שלו אושר באספה כללית של חבריה מיום 3.5.1999. הקוד אינו גורע, כמובן, אף לא אחד מסעיפי התקנון אלא מוסיף עליהם, מחדד ומחזק את תוקפם.

כל חבר בלשכת הספנות הישראלית, לרבות הבכירים שבחברי הנהלתה, יצהיר בפני מליאתה, לאחר שקרא את הקוד, הבין אותו לאשורו וקיבל על עצמו אחריות אישית ליישומו במגעיו עם כל גורמי הספנות, בים וביבשה, על כך שהוא מבין את דרישות הקוד. הצהרתו תכלול התחייבות לקיימו וכלשונו ולפעול ברוחו ובהשראתו.

הקוד האתי של לשכת הספנות הישראלית

"כאשר גוף קובע לעצמו קוד אתי, הוא מגדיר באופן המוסמך ביותר את טבעו, את ערכיו, את עקרונות היסוד שלו"
(פרופסור אסא כשר)

פתח דבר

הקוד האתי של לשכת הספנות הישראלית מניח בסיס אחיד ומוסכם על כלל החברים ליצירת דפוסי עבודה נאותים וראויים **בלשכת הספנות הישראלית**. דפוסי אלה מושתתים ומבוססים על ערכי הליבה המאפיינים את מכלול הפעילות והעשייה שלנו:
ישר, הגינות, אחריות ונאמנות בעסקים. במסגרת הקוד מוגדרים מוסדרים כללים מפורשים להתנהלות נכונה ומוסרית. הקוד כולל גם סייגים ואיסורים להתנהלות עסקית הנוגדת ערכים אלה.

מטרות ויעדים

לשכת הספנות הישראלית (להלן – הלשכה) היא עמותה המייצגת את גורמי הספנות הפועלים בישראל וממלאת תפקיד מרכזי וחשוב בענפי ההובלה, הסחר והתיירות הימית. חברי הלשכה מייצגים בעלי האניות – ישראליות וזרות – ומנהליהן, הפועלים וסוחרים עם ישראל ובתוכה.

הלשכה תפעל במסגרת גופים מקומיים ובינלאומיים במטרה לקדם אינטרסים של כל הגופים העוסקים בספנות.

הלשכה תפעל באופן קבוע ושוטף למימוש מטרותיה ולמיצוי מרבי של הפוטנציאל העסקי הרב הגלום בה. חברה יהיו מחויבים לערכי הליבה שלה ולכללי ההתנהגות האישית וההתנהלות העסקית הנובעים ומתחייבים מהם. חבר הלשכה יפעל בכל מאודו למען קידום מטרותיה תוך שמירה קפדנית על עקרונותיה ועל ערכיה.

הלשכה תפעל לקידום הטיפול במכלול נושאים ותחומים שבהם עוסקים גורמי הספנות השונים בארץ ומחוץ לה: בעלי אניות ישראליות וזרות, מנהליהן ומפעיליהן, באי כוחם וסוכניהם, רשות הנמלים, מוסדות וגופים ממשלתיים.

הלשכה תיזום ותעודד פעולות הקשורות לחינוך ימי על כל היבטיו בקרב כל הגורמים המעורבים בענף ההובלה הימית ותפעל באופן רצוף ועקבי להעשרת הידע של חברה ושל כל המוסדות והגופים שעמם הם קשורים בנושא ההובלה הימית. לפעילות זו קשר ישיר לקידום האינטרסים של כלל העוסקים בנושא ההובלה הימית בכלל ושל חברי הלשכה בפרט.

הלשכה תייצג את האינטרסים המשותפים של כלל חברה בפני כל גוף או מוסד ממשלתי, עירוני, או כל גוף ומוסד אחרים שהם. היא תפעל למען קיצור תהליכים בירוקראטיים, המעכבים אישורן וממילא גם ביצוען של תכניות פיתוח רבות, אשר מימושן הוא תנאי הכרחי לייעול השירות ולהשבחתו. בעשותה כן, תסיע הלשכה רבות להגברת הסיכוי של מדינת ישראל להתחרות בהצלחה בתחרות שהולכת, גוברת ומחריפה, בתחום הספנות הימית בכלל ובתחום שירותי הנמל בפרט.

הלשכה תפעל לשיפור, ייעול וזירוז של פיתוח תשתית הנמלים ואופן תפעולם, לשדרוג ולהשבחה של מכלול השירותים המוענקים בהם ולהאצתם של הליכי האישור של תכניות הפיתוח שלהם.

הלשכה תמקד את פעילותה ברצון ובמאמץ הדרושים לסייע לגופי הנמל ומוסדותיו לפעול ולהתמודד בהצלחה עם המגבלות והאילוצים, כמו גם – ובעיקר – עם האתגרים החדשים, שמציב בפניהם הגידול בהיקף הסחר הימי ובנפח הפעילות המתבצעת במסגרתו.

הלשכה תעמוד במרכזו של כל ניסיון ומאמץ למנוע השבתה של הנמלים ומערכות לוגיסטיות נלוות מכל סיבה שהיא, מתוך הכרתה את הנזק העצום שעלול להיגרם לציבור בכלל ולאנשים המעורבים בספנות הימית בפרט.

הלשכה תהיה שותפה מלאה ופעילה בקריאה ובניסיון לצרף אליה חברות ספנות וסוכני אניות רבים ככל האפשר, הן על מנת לחזק את הלשכה ולמצב אותה כגוף המרכזי והחשוב בתחום הספנות הימית של מדינת ישראל והן כדי לכוון ולגבש דפוסים ונהלים אחידים, ברורים ומחייבים, לפעילותם של גורמי הספנות השונים.

לשכת הספנות הישראלית תיזום ותעודד בניית תכנית לימודים מסודרת ושיטתית להסמכה ולרישוי רשמיים של סוכני אניות כתנאי הכרחי לעיסוקם כסוכנים, במטרה לסתום פרצות קיימות, המאפשרות לאנשים בלתי מקצועיים (שאינם מחויבים לכללי האתיקה) להשתרע למקצוע ובכך להעיב עליו ולהכתיים אותו. הלשכה תעודד רכישת ידע עדכני והשתלמויות תקופתיות סדירות של חבריה בהכרתה את החשיבות הרבה שיש להם כספקי שירותים רבים ומורכבים (והאחריות הרבה המוטלת עליהם מתוקף היותם כאלה) המצויים בקשר עם גופים רבים בתחומים מגוונים.

תודעת השירות וכלליו

מתוקף תפקידו כסוכן אניות מצוי **חבר הלשכה** בתווך שבין חברות הספנות, שאותן הוא מייצג ובשמן הוא פועל, לבין מוסדות וגופים כגון: משרדי הממשלה, רשויות הנמלים, המכס ועוד, הקשורים להיבטים מהותיים של פעילותו ומעורבים בה.

בהיותו נציגם הרשמי של גורמי הספנות הזרים בישראל וכנציגם הרשמי של גורמי הספנות הישראלים בחוץ לארץ, עיסוקו כסוכן אניות מחייב את **חבר הלשכה** להקפיד על ייצוג נאות, ראוי והולם, של האינטרסים של כל הגורמים המעורבים בספנות הימית.

חבר הלשכה הפועל בשמה ומטעמה, והמשמש גם כסוכן של חברות ספנות בכלל ושל אניות בפרט, מחויב לכל **כללי האתיקה**, כפי שהם מפורטים בקוד זה.

חבר הלשכה מחויב לקיים בקפדנות את החלטותיה ולמלא ככתבן וכלשונן את הוראותיה, כפי שהן מפורטות בחוזרים התקופתיים שהיא מפרסמת.

חבר הלשכה מחויב, בכוונותיו ובמעשיו, להתנהגות המבוססת על מקצוענות, אחריות, נאמנות מלאה ומוחלטת ללשכה, שמירה על דיסקרטיות, יושר ויושרה אישיים, הוגנות, גילוי נאות וכיבוד הזולת באשר הוא.

פעולותיו של **חבר הלשכה** בים וביבשה והאינטרסים העסקיים המובהקים בהם יהלמו בכל ההיבטים והמאפיינים שלהם את האינטרסים של לשכת הספנות הישראלית ואת טובתה.

הלשכה מייצגת אינטרסים של גורמי ספנות רבים, בארץ ומחוץ לה. מעורבותם של חבריה בתחום הסחר הימי, שהוא מורכב ורב פנים, מחייבת הקפדה נמרצת ויתרה על טוהר המידות, כמו גם על ניקיון ועל שקיפותו של כל מהלך עסקי שנוקט מי מהם בכל מקום וזמן נתונים, תוך הקפדה על קיום הוראות הדין בכלל ואי חריגה מהוראות חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח – 1988, בפרט.

חבר הלשכה יקפיד על אמיתותם ועל אמינותם של כל המסמכים שהוא חתום עליהם. החבר יקפיד על יושר והגינות מוחלטתם וחסרי פשרות בכל מגוון קשריו העסקיים.

בעל אנייה יכבד את עמיתיו **בלשכה** ויימנע באופן מוחלט וגורף מכל מעשה, אשר עשייתו עלולה, חלילה, לפגוע בכבודו ובמעמדו של מי מהם.

חבר הלשכה יקפיד על דיוקם ואמיתותם של כל אות ותג במסמכים השונים הנשלחים, בשמו ובחתימת ידו, לכל נמען שהוא.

במציאות כלכלית, שבה גוברת ומתעצמת התחרות העסקית – עלולים להתרבות ולהחריף הפיתויים להעלים עין, לקצר תהליכים, "לעגל פינות" ולנקוט צעדים המהווים הפרה של המנהל התקין. במציאות זו קיימת חשיבות יתרה להקפדה על שקיפות ועל הוגנות. לפיכך, על **חבר הלשכה** לפעול בשוק תחרותי בהוגנות ותוך כיבוד הוראות הדין.

חברי הלשכה ישקדו ויקפידו על מתן שירות איכותי מיטבי לכל לקוחותיהם – בין אם התחייבות על מתן שירות כזה מעוגנת בהסכם כתוב ובין שאינה מעוגנת בהסכם כזה או, לחלופין, בכל הסכם שהוא.

על חבר הלשכה לשמור מכל משמר על סודיות המידע בכלל ועל מידע בנושאים כספיים הנמסר לו על ידי הלשכה ולקוחותיה מתוקף היותו חבר בה בפרט. איסור זה חל על מידע הקשור ונוגע לפעילויות הלשכה, ספקי השירות השונים, לקוחותיה, וכל אדם הקשור אליה, בין במישרין ובין בעקיפין. יוצא מכלל זה בלבד: גילוי מידע המתחייב בחוק או, לחלופין, מאושר על-ידי הנהלת הלשכה.

טובות הנאה

חבר הלשכה יימנע באופן מוחלט וגורף מקבלת תשלום ומנתינתו שלא על-פי התנאים המפורשים בהסכם ההתקשרות הגלוי, קל וחומר – טובת הנאה מובהקת, בין לעצמו ובין לעמותה, באופן שעלול להטות אותו או את זולתו מדרך הישר ולהשפיע באופן כל שהוא על פעולתו בעמותה.

ניגוד עניינים

חבר הלשכה יימנע מלהיקלע למצב שמתקיים בו בעליל ניגוד עניינים (אינטרסים), או אף חשד או מראית עין של ניגוד כזה, בין מילוי תפקידו בלשכה לבין תפקידים אחרים שהוא ממלא, בין אם במקום עבודה אחר ובין אם בחייו האישיים.

איסור על ניגוד זה שריר, קיים ותקף בכל פעילות הנעשית בשם העמותה ומטעמה, בין אם על ידי הנהלתה ומוסדותיה ובין אם על ידי מי מחבריה.

חבר לשכה ישתף את הנהלתה בכל מקרה שבו, לפי שיקול דעתו ומצפונו, הוא עלול להיקלע למצב המעורר חשש לניגוד אינטרסים – בין עם בפעילות העסקית שלו-עצמו ובין אם בפעילות העסקית של מי מחבריה. בכל מקרה, שבו עלול להתגלע ניגוד אינטרסים, יועדף האינטרס של הלשכה על פני האינטרס של החבר. במקרה של תביעה נגד סוכן אנייה על-ידי הוועד שלה או, לחלופין, על-ידי מי מחבריה, יקבל על עצמו החבר מראש וללא תנאי את פסיקת מוסדות הלשכה (על-פי התקנון), שהם הגוף המורשה והמוסמך לטיפול במחלוקות, ביישור הדורים וביישוב סכסוכים.

חבר הלשכה יקבל על עצמו את קביעותיו ופסיקותיו של ועד לשכת הספנות הישראלית או מי מטעמו בכל מקרה שבו יידון בפניה מקרה של תביעת ועד הלשכה או, לחלופין, מי מחבריה נגד חבר אחר בלשכה הפועל במסגרתה כסוכן אנייה וכנציגה של חברת ספנות כל שהיא.

חבר הלשכה יימנע מכל מהלך, אשר כתוצאה ממנו עלול, חלילה, להינזק שמה הטוב של הלשכה ודימויה או שמו ודימויו של מי מעמיתיו בלשכת הספנות - הן בעיני כלל הציבור והן בעיני החברים הנמנים עמה.

נאמנות

כל חבר ועד הלשכה מייצג בה את כלל החברה ולא רק את החברה שהוא משמש כנציגה בה. מעובדת הייצוג הכולל נובעת ונגזרת החובה לנאמנות מלאה, מוחלטת ובלתי מסויגת לאינטרסים של לשכת הספנות הישראלית.

כל חבר בלשכת הספנות הישראלית, לרבות ראשיה והנהלתה, מתחייבים לשרת את מטרות העמותה ביושר, בהגינות, בנאמנות ובמסירות, תוך גילוי נאות של כל מידע או פעילות, אשר יש בהם חשש ודאי או אף חשש סביר לפגיעה ביכולת לקיים נאמנות מוחלטת.

הגינות

חבר הלשכה יקפיד במלואן, ככתבן וכלשונן, על הנחיותיה המפורשות של הלשכה לצורך קיום ושמירה על הגינות המסחר. חבר הלשכה יימנע לחלוטין, בהווה ובעתיד, מניצול לרעה של מעמדו, מניסיון ליצור מצג שווא ולהותיר רושם כוזב (וממילא גם שגוי) הן על לקוחות והן על עמיתים, מתוך כוונה ברורה להצטייר באופן מוטה ומופרך לצורך האדרת כישוריו והעצמת יכולותיו.